

Materiały do poznania rozmieszczenia sówkowatych (Lepidoptera: Noctuidae) na obszarze Polski

Contributions to the knowledge of the distribution of noctuid moths (Lepidoptera: Noctuidae) in Poland

Janusz NOWACKI¹, Łukasz MATUSZEWSKI²

¹ Katedra Entomologii i Ochrony Środowiska, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, ul. Dąbrowskiego 159, 60-594 Poznań, e-mail: janusz.nowacki@up.poznan.pl, ORCID: 0000-0003-0221-0282

² ul. Ajschylosa 1, 60-461 Poznań, e-mail: lukaszm@hot.pl, ORCID: 0000-0002-6090-0647

ABSTRACT. The study presents new localities for 8 rare species of noctuid moths in Poland. Those species were reported from the different regions.

KEY WORDS: Lepidoptera, Noctuidae, new records, Poland.

Wstęp

Pomimo faktu, że obszar Polski należy do stosunkowo dobrze poznanych pod względem rozszedlenia sówek (Lepidoptera: Noctuoidea: Nolidae, Erebidae, Noctuidae) (BUSZKO i NOWACKI 2017), to jednak w ostatnich latach pojawił się szereg publikacji prezentujących stwierdzenia nowych lub rzadkich w Polsce gatunków sówek. W znacznym stopniu jest to efektem intensyfikacji badań nad motylami Polski, która nastąpiła na przełomie XX i XXI wieku, a także efektem dynamiki fauny sówek na przestrzeni ostatnich lat (NOWACKI i BUSZKO 2019). W niniejszej pracy przedstawiono nowe stanowiska ośmiu, rzadkich w kraju gatunków sówkowatych wykazanych z różnych regionów Polski.

Material i metody

Informacje dotyczące zaprezentowanych gatunków pochodzą z niepublikowanych badań i obserwacji terenowych przeprowadzonych na przestrzeni ostatnich lat. Omawiane osobniki motyli odłowione zostały na światło przez autorów: Janusza NOWACKIEGO (JN) i Łukasza Matuszewskiego (ŁM) i znajdują się w ich zbiorach.

Wyniki

Poniżej przedstawiono w układzie systematycznym nowe informacje dotyczące występowania przedstawicieli rzadkich gatunków Noctuidae w Polsce.

Trichoplusia ni (HÜBNER, 1803)

- XU21 Poznań-Strzeszyn, 25 VIII 2023, 1 ex., 26 VIII 2023, 1 ex., leg. ŁM.

Jest to gatunek kosmopolityczny występujący w strefie podzwrotnikowej na większości kontynentów. Jako gatunek migrujący, w niektóre lata dociera do środkowej Europy, a nawet do Skandynawii. W Polsce wcześniej obserwowany niezwykle rzadko: Białowieża (BUSZKO i in. 1996), Gubałówka (BATKOWSKI i in. 1972), oraz w Jędrzejowicach w Masywie Ślęży (NOWACKI i SZPOR 1989). Podczas migracji w 2022 r. odnotowany także w Legnicy (NOWACKI i BEREZOWSKI 2023), okolicach Jasła (NOWACKI i in. 2023) oraz w Karkonoszach (NOWACKI i WĄSALA 2023).

Shargacucullia verbasci (LINNAEUS, 1758)

- Puszcza Augustowska: FE56 Mołowiste, 27 V 2004, 1 ex., leg. ŁM.

Jest to gatunek o zasięgu zachodnio-palearktycznym, który w Polsce występuje na obszarze całego kraju. Miejscami dość często spotykany, szczególnie w stadium gąsienicy (NOWACKI i BUSZKO 2019). Nowy dla Puszczy Augustowskiej.

Helicoverpa armigera (HÜBNER, [1808])

- WA61 Chłopy ad Mielno, 15 IX 2014, 1 ex., leg. ŁM.

Jest to gatunek zachodnio-palearktyczny występujący w strefie podzwrotnikowej, charakteryzujący się silnymi tendencjami migracyjnymi. Każdego roku migrujące osobniki docierają do środkowej Europy, a nawet do Skandynawii. W Polsce migrujące osobniki obserwowano głównie w południowej i środkowej części kraju, za wyjątkiem północnych regionów (NOWACKI i BUSZKO 2019). Jest to pierwsze stwierdzenie gatunku na wybrzeżu Bałtyku na obszarze Polski.

Eremobia ochroleuca

([DENIS & SCHIFFERMÜLLER], 1775)

- CF27 Karwia ad Jastrzębia Góra, 14 VIII 2010, 1 ex., leg. ŁM.
- XA15 Ustka, 11 i 15 VII 2021, 2 exx., leg. JN.

Jest to gatunek o zasięgu ponto-mediterreanym, spotykany na obszarze środkowej Europy. W Polsce wykazany bardzo lokalnie na obszarze całego kraju w okresie pierwszej połowy XX wieku (NOWACKI i BUSZKO 2019). Ponowne potwierdzenia występowania gatunku pojawiły się na przełomie XX i XXI w., na stanowiskach: Dąbrowice ad Koło (NOWACKI 1989), Puszcza Augustowska (NOWACKI i RUDNY 1992), Raclawice, Panieńska Góra ad Sandomierz, Woźniki ad Łosice, Dolina Nidy (KORDY i in. 1997), Polesie (NOWACKI i HOŁOWIŃSKI 1999), Góry Świętokrzyskie (NOWACKI i WĄSALA 2021). Na obszarze wybrzeża Bałtyku wcześniej potwierdzony jedynie w Słowińskim Parku Narodowym na wydmy Czołpino (NOWACKI 1993b).

Sideridis kitti (SCHAWERDA, 1914)

- Puszcza Augustowska: FE47 Mołowiste, 29 VI 2005, 1 ex., leg. ŁM.

Jest to gatunek o zasięgu palearktycznym. W Polsce bardzo rzadki i lokalny, wykazany na nielicznych, rozproszonych stanowiskach w południowej i wschodniej części kraju: Pieniny (BŁESZYŃSKI i in. 1965), okolice Przemyśla (SKALSKI i ŚLIWIŃSKI 1975), Puszcza Augustowska (NOWACKI 1993a), Puszcza Białowieska (BUSZKO i in. 1996),

Powyższe stwierdzenie potwierdza występowanie gatunku na obszarze Puszczy Augustowskiej.

Peridroma saucia (HÜBNER, [1808])

- FA20 Kalwaria Paławska, 21 VI 2009, 1 ex., leg. ŁM.

Jest to gatunek występujący w południowej Palearktyce, migrujący każdego roku w kierunku

północnym docierając także do środkowej Europy, a nawet Skandynawii. W Polsce migrujące osobniki obserwowano pojedynczo, głównie w południowej i wschodniej części kraju (NOWACKI i BUSZKO 2019). Z Podkarpacia wykazany dotychczas jedynie z połowy XX wieku z Pogórza Przemyskiego i Bieszczadów (BIELEWICZ 1973).

Dichagyris signifera

([DENIS & SCHIFFERMÜLLER], 1775)

- Puszcza Augustowska: FE47 Mołowiste, 2 VII 2005 1 ex., 6 i 11 VII 2008, 2 exx., leg. ŁM.
- Puszcza Augustowska: FE57 Rygoł, 27 VI 2021, 1 ex., 11 VII 2022, 2 exx.; FE57 Dworczyso, 12 VII 2008, 1 ex., leg. ŁM.

Jest to gatunek o zasięgu zachodnio-palearktycznym. W Polsce spotykany bardzo rzadko i lokalnie, na nielicznych, rozproszonych stanowiskach w wschodniej i południowo-wschodniej części kraju: Bagna Biebrzańskie (FRĄCKIEL i NOWACKI 2010), Puszcza Białowieska (BUSZKO i in. 1996), Południowe Podlasie, Polesie (NOWACKI i in. 1997), Rytwiary (KARPOWICZ 1928), Nowy Dwór ad Warszawa, Garbatka ad Kozienice (ROMANISZYN 1929), Pieniny (NOWACKI i WĄSALA 2008), Masyw Gubałówki (WOJTUSIAK 1966). Nowy dla Puszczy Augustowskiej.

Agrotis puta (HÜBNER, [1803])

- WA71 Łazy, 5 VIII 2023, 2 exx., 10 VIII 2023, 1 ex., leg. JN.

Jest to gatunek o zasięgu ponto-mediterreanym, występujący w całym basenie Morza Śródziemnego i Czarnego i corocznie migrujący w kierunku północnym wzdłuż wybrzeża Atlantyku i Morza Północnego. W Polsce migrujące osobniki odnotowano po raz pierwszy w rezerwacie Bielinek nad Odrą w 2009 roku (WĄSALA i MACIĄG 2011). W późniejszym czasie także w Kaleńsku i Mrzeżynie (WĄSALA 2023) oraz w Poznaniu (WĄSALA i MATUSZEWSKI 2020).

Podsumowanie

W pracy zaprezentowano nowe stanowiska 8 gatunków Noctuidae z różnych regionów Polski. Większość stanowią gatunki występujące w Polsce stosunkowo rzadko lub o niedostatecznie poznanej rozmieszczeniu. Na szczególną uwagę zasługują: *S. kitti* oraz *D. signifera*, które historycznie wykazywane były jako bardzo rzadkie z nielicznych stanowisk w Polsce. Zaprezentowane stwierdzenia występowania tych gatunków potwierdzają ich współczesne występowanie w Polsce oraz dla *D. signifera* są pierwszymi stwierdzeniami tego gatunku na obszarze

Puszczy Augustowskiej. Godnymi uwagi są także: *T. ni* oraz *A. puta*, które jako gatunki migrujące pojawiają się w Polsce bardzo nieregularnie i rzadko. Stwierdzenie *T. ni* w Poznaniu potwierdza wystąpienie w 2022 r. silnej migracji, która była obserwowana także na kilku innych stanowiskach w Polsce. Natomiast obserwacja *A. puta* na kolejnym stanowisku na polskim wybrzeżu Bałtyku w okresie ostatnich dziesięciu lat, potwierdza jego stałą obecność w Polsce.

SUMMARY

The paper presents new locations of 8 species of Noctuidae from different regions of Poland. Majority of species are considered as rare in Poland or their distribution being inadequately known. Particularly noteworthy are: *S. kitti* and *D. signifera*, which were historically considered to be very rare from only a few localities in Poland. The presented records of these species confirm their contemporary occurrence in Poland and for *D. signifera* are the first records of this species in the Puszcza Augustowska forest. Also noteworthy are: *T. ni* and *A. puta*, which as migratory species, appear in Poland very irregularly and rarely. The presence of *T. ni* in Poznań confirmed the occurrence of strong migration in 2022, which was also observed at several other sites in Poland. However, the observation of *A. puta* at another locality on the Polish Baltic coast over the last 10 years confirms its constant presence in Poland.

PIŚMIENNICTWO

- BATKOWSKI S., PALIK E., SZPOR R. 1972. Motyle większe Tatr Polskich. Polskie Pismo Entomologiczne, **42**: 637-688.
- BIELEWICZ M. 1973. Motyle Bieszczadów Zachodnich i Pogórza Przemyskiego, Cz. I tzw. *Macrolepidoptera*. Roczniki Muzeum Górnośląskiego, Przyroda, **7**: 1-170.
- BŁESZYŃSKI S., RAZOWSKI J., ŻUKOWSKI R. 1965. Fauna motyli Pienin. Acta Zoologica Cracoviensia, **10**: 375-493.
- BUSZKO J., KOKOT A., PALIK E., ŚLIWIŃSKI Z. 1996. Motyle większe (Macrolepidoptera) Puszczy Białowieskiej. Parki Narodowe i Rezerваты Przyrody, **15**: 3-46.
- BUSZKO J., NOWACKI J., [red.] 2017. A Distributional Checklist of the Lepidoptera of Poland. Polish Entomological Monographs, **13**: 1-222.
- FRĄCKIEL K., NOWACKI J. 2010. The Noctuids (Lepidoptera, Noctuidae) of marsh ecosystems in the Biebrza National Park. Polish Entomological Monographs, **7**: 1-67.
- KARPOWICZ S. (1928) 1929. Spis łuskoskrzydłych ziemi Sandomierskiej II. Polskie Pismo Entomologiczne, **7**: 93-122.
- KORDY J., NOWACKI J., PAŁKA K., WASILUK D. (1996) 1997. Nowe stanowiska *Eremobia ochroleuca* (Den. et Schiff.) (Lepidoptera, Noctuidae) w Polsce. Wiadomości Entomologiczne, **15**: 254.
- NOWACKI J. 1989. Sówkowate (Lepidoptera, Noctuidae) Kotliny Kolskiej w dolinie środkowego biegu Warty. Fragmenta Faunistica, **32**: 415-444.
- NOWACKI J. 1993a. Nowe stanowiska sówkowatych (Lepidoptera, Noctuidae) w Polsce. Wiadomości Entomologiczne, **12**: 62.
- NOWACKI J. 1993b. Sówkowate (Lepidoptera, Noctuidae) ekosystemów wydmych na terenie Słowińskiego Parku Narodowego. Wiadomości Entomologiczne, **12**: 273-292.
- NOWACKI J., BEREZOWSKI A. 2023. Materiały do poznania rozmieszczenia sówkowatych (Lepidoptera: Noctuidae) na obszarze Dolnego Śląska. Wiadomości Entomologiczne, **42** (online 10A): 69-72.
- NOWACKI J., BUSZKO J. 2019. Atlas motyli Polski. Część IV. Sówki. Grupa Image, Warszawa: 564 ss.
- NOWACKI J., HOŁOWIŃSKI M. 1999. Sówkowate (Lepidoptera, Noctuidae) Lasów Sobiborskich na obszarze Polskiego Polesia. Wiadomości Entomologiczne, **18** (Supl. 1): 1-60.
- NOWACKI J., HOŁOWIŃSKI M., WASILUK D. 1997. O występowaniu *Yigoga signifera* (Den. et Schiff.) (Lepidoptera: Noctuidae) na terenie wschodniej Polski. Wiadomości Entomologiczne, **16**: 56.
- NOWACKI J., MAZUR K., ZAMORSKI R. 2023. Materiały do poznania rozmieszczenia sówek (Lepidoptera: Noctuoidea: Erebidae, Noctuidae) na obszarze Beskidu Niskiego i Pogórza Środkowobeskidzkiego. Wiadomości Entomologiczne, **42** (online 14A): 93-98.
- NOWACKI J., RUDNY J. 1992. Sówkowate (Lepidoptera, Noctuidae) Puszczy Augustowskiej. Wiadomości Entomologiczne, **11**: 37-57.
- NOWACKI J., WĄSALA R. 2008. The Noctuids (Lepidoptera, Noctuidae) of xerothermic rock swards in the Pieniny Mts. Polish Entomological Monographs, **4**: 1-60.
- NOWACKI J., WĄSALA R. 2021. The noctuids (Lepidoptera: Noctuoidea: Erebidae, Nolidae, Noctuidae) of the Świętokrzyskie Mountains in Poland. Polish Entomological Monographs, **19**: 1-93.
- NOWACKI J., WĄSALA R. 2023. Materiały do poznania rozmieszczenia sówkowatych (Lepidoptera: Noctuidae) na obszarze Polski. Wiadomości Entomologiczne, **42** (online 15A): 99-102.
- NOWACKI J., SZPOR R. 1989. *Apamea illyria* (Freyer, 1852) nowy dla fauny Polski oraz kilka rzadkich w kraju gatunków sówkowatych (Lepidoptera, Noctuidae). Przegląd Zoologiczny, **33**: 101-104.
- ROMANISZYN J. 1929. Fauna motyli Polski. I. Prace Monograficzne Komisji Fizjograficznej, **6**: 1-552.
- SKALSKI A. W., ŚLIWIŃSKI Z. 1975. Nowe dla fauny Polski i interesujące gatunki motyli (Lepidoptera). Część II. Polskie Pismo Entomologiczne, **45**: 9-22.
- WĄSALA R. 2023. Range dynamics of noctuid moths (Lepidoptera: Noctuoidea: Erebidae, Nolidae, Noctuidae) in north-western Poland. Polish Entomological Monographs, **20**: 1-170.
- WĄSALA R., MACIĄG M. 2011. *Agrotis puta* (Hübner, 1803) in Poland (Lepidoptera: Noctuidae). Wiadomości Entomologiczne, **30**: 175-177.
- WĄSALA R., MATUSZEWSKI Ł. 2020. Sówki (Lepidoptera: Noctuoidea: Erebidae, Noctuidae) nowe dla zachodniej części miasta Poznania. Wiadomości Entomologiczne, **39** (2): 1-2.
- WOJTUSIAK J. 1966. Fauna makrolepidopterologiczna Wzniesienia Gubałowskiego i jej charakterystyka zoogeograficzna. Acta Zoologica Cracoviensia, **11**: 75-109.

Wpłynęło: 25 września 2023

Zaakceptowano: 16 października 2023